

Sygn. akt II USK 601/21

POSTANOWIENIE

Dnia 22 września 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Krzysztof Rączka

w sprawie z odwołania B. C. i O. Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w B.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w Białymstoku o podleganie obowiązkowo ubezpieczeniom społecznym na podstawie stosunku pracy,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w dniu 22 września 2022 r.,

skargi kasacyjnej odwołujących się od wyroku Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 21 kwietnia 2021 r., sygn. akt III AUa 858/20,

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 21 kwietnia 2021 r., sygn. akt III AUa 858/20 Sąd Apelacyjny w Białymstoku w wyniku apelacji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Białymstoku zmienił wyrok Sądu Okręgowego w Białymstoku z 28 października 2020 r., sygn. akt V U 361/20 w ten sposób, że oddalił odwołania B. C. i O. Sp. z o.o. z siedzibą w B. od decyzji organu rentowego z 20 marca 2020 r. i obciążył odwołujących się kosztami postępowania.

Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Białymstoku decyzją z 20 marca 2020 r., na podstawie art. 83 ust. 1 pkt 1 w zw. z art. 68 ust. 1 pkt 1a ustawy z 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz.U. z 2019 r., poz. 300 z późn. zm.), stwierdził, że B. C. jako pracownik u płatnika składek O. Sp.

z o.o. nie podlega obowiązkowo ubezpieczeniom: emerytalnemu, rentowym, chorobowemu, wypadkowemu od 1 listopada 2019 r. W uzasadnieniu podał, iż B. C. za zgodą pracodawcy przerwała urlop wychowawczy 31 października 2019 r. jedynie w celu uzyskania zasiłku chorobowego w związku ciążą. Złożenie oświadczeń woli dla pozoru powoduje nieważność z mocy prawa umowy o pracę zgodnie z art. 83 § 1 k.c. Tym samym nie skutkuje podleganiem ubezpieczeniom społecznym.

Odwołania od tej decyzji złożyli B. C. oraz O. Sp. z o.o. w B., wnosząc o uchylenie zaskarżonej decyzji i umorzenie postępowania w sprawie podlegania ubezpieczeniom społecznym przez B. C. z tytułu zatrudnienia w charakterze pracownika, a z daleko posuniętej ostrożności - w przypadku nieuznania powyższego wniosku o: zmianę zaskarżonej decyzji poprzez ustalenie, że ubezpieczona nie podlega obowiązkowo jedynie ubezpieczeniom: chorobowemu i wypadkowemu za okres od 1 listopada 2019 r. do 9 sierpnia 2020 r. Domagali się ponadto zasądzenia od organu rentowego zwrotu kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa prawnego według norm przepisanych z zastosowaniem 6-krotności stawki minimalnej.

W odpowiedzi na odwołanie ZUS wniósł o jego oddalenie i zasądzenie kosztów zastępstwa procesowego.

Sąd Okręgowy w Białymstoku wyrokiem z 28 października 2020 r., sygn. akt V U 361/20 zmienił zaskarżoną decyzję w ten sposób, że uznając, że B. C. jako pracownik u płatnika składek O. Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością w B. podlega obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu, rentowym, chorobowemu, wypadkowemu od 1 listopada 2019 roku oraz zasądził od Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Białymstoku na rzecz B. C. oraz O. Sp. z o.o. w B. po 180 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego.

Apelację od tego wyroku wniósł organ rentowy, zarzucając mu naruszenie art. 22 § 1 k.p.; art. 6 ust. 1 pkt 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych; art. 83 § 1 k.c.; art. 233 § 1 w zw. z art. 328 § 2 k.p.c. oraz art. 6 k.c.

Sąd Apelacyjny uznał apelację za zasadną i zmienił zaskarżony wyrok.

Sąd drugiej instancji wskazał, że Sąd Okręgowy nie dokonał prawidłowych ustaleń i przeprowadził w miejsce swobodnej, dowolną ocenę zebranych dowodów.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego nie doszło do skutecznego skrócenia urlopu wychowawczego B. C. i rozpoczęcia przez nią wykonywania pracy od 1 listopada 2019 r.

Sąd Apelacyjny podzielił stanowisko organu rentowego, że z okoliczności niniejszej sprawy wynikało, że nie istniała realna potrzeba skrócenia urlopu wychowawczego przez B. C. w celu świadczenia pracy na stanowisku dyrektora zarządzającego.

Sąd drugiej instancji uznał, że prezes zarządu - mąż B. C. samodzielnie był w stanie przejąć i wykonywać należące do żony obowiązki. Podczas nieobecności w pracy B. C. nikt nie został zatrudniony na jej zastępstwo. Nie zdarzyła się żadna sytuacja, która wymagałaby skrócenia urlopu wychowawczego B. C. i jej szybszego powrotu do pracy.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego wysoce prawdopodobnym jest, że B. C. już w dacie 30 września 2019 r. zorientowała się, że jest w ciąży. Przede wszystkim z jej wyjaśnień wynika, że wraz z mężem planowali trzecie dziecko. Ponadto wysoce realnym jest, że przed datą złożenia wniosku o skrócenie urlopu wychowawczego miała symptomy świadczące o ciąży bądź wykonała test ciążowy (Sąd drugiej instancji zaznaczył, że potwierdzenie ciąży przy pomocy testu ciążowego możliwe jest już od 8 dnia po intymnym zbliżeniu i owulacji - <https://www.poradnikzdrowie.pl>).

Poza tym, zdaniem Sądu odwoławczego, trudno było zweryfikować twierdzenia B. i M. C., że B. C. wniosek o przerwanie urlopu wychowawczego złożyła w dacie 30 września 2019 r., z uwagi na fakt, iż oboje małżonkowie byli zainteresowani w stworzeniu B. C. najbardziej dogodnych warunków finansowych w związku z zatrudnieniem w spółce. Małżonkowie łączyli różne role. Pozostawali w związku małżeńskim, jednocześnie byli współnikami spółki O. oraz pracodawcą i pracownikiem a M. C. jako prezes zarządu spółki był bezpośrednim przełożonym żony. Organ rentowy słusznie zauważył, że z uwagi na bliskie powiązania rodzinne wniosek o skrócenie urlopu wychowawczego mógł zostać złożony nawet po 30 września 2019 r. Data złożenia wniosku nie poddaje się weryfikacji, bowiem z dokumentów zawartych w aktach osobowych nie wynika, że data 30 września 2019 r. jest pewna i niepodważalna.

M. C. nie zrealizował obowiązków ciążących na nim jako na pracodawcy wobec B. C. - pracownika, bowiem nie skierował żony po długiej nieobecności w pracy na badania lekarskie z zakresu medycyny pracy, potwierdzające jej zdolność do pracy na stanowisku dyrektora zarządzającego. Pracodawca nie może dopuścić pracownika do pracy m. in. bez aktualnego orzeczenia lekarskiego stwierdzającego brak przeciwwskazań do pracy na określonym stanowisku pracy, w warunkach opisanych w skierowaniu na badania lekarskie, o czym stanowi art. 229 k.p. Sąd drugiej instancji podkreślił, że z akt osobowych pracownicy E. B. wynika, że ją skierowano na badania lekarskie przed dniem podjęcia pracy.

Podnoszona przez B. C. okoliczność, że podejmując decyzję o powrocie do pracy miała na uwadze obietnice matki, że zaopiekuje się jej dziećmi, nie jest przekonująca. Podobnie jak potrzeby kadrowe płatnika, skoro na stanowisko dyrektora zarządzającego M. C. nie zatrudnił do tej pory żadnej innej osoby. Poza tym skoro B. C. od 1 listopada 2019 r. zdecydowała się na wykorzystanie urlopu wypoczynkowego, to nie można uznać, że potrzeby kadrowe spółki stanowiły przyczynę skrócenia urlopu wychowawczego. Z zeznań matki B. C. – A. L. wynika, że na emeryturę przeszła 30 lipca 2019 r. a rozmowy z córką o opiece nad dziećmi prowadziła już latem 2019 r. W tej sytuacji niezrozumiałym jest złożenie przez B. C. w dniu 18 lipca 2019 r. wniosku o urlop wychowawczy na okres od 9 sierpnia 2019 r. do 9 sierpnia 2020 r.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego, istotną okolicznością w rozpoznawanej sprawie, dla oceny czy B. C. złożyła pozorne oświadczenie woli o skróceniu urlopu wychowawczego, podobnie jak M. C. jako pracodawca akceptując ten wniosek, jest też to, że od zawarcia umowy o pracę - 18 kwietnia 2016 r. do chwili obecnej B. C. na stanowisku dyrektora zarządzającego przepracowała 1 miesiąc i 4 dni tj. od 18 kwietnia 2016 r. do 22 maja 2016 r. W pozostałym okresie przez około 4 lata była niezdolna do pracy bądź przebywała na urloпах macierzyńskich i wychowawczych.

Zatem, mając na uwadze wszystkie przedstawione wyżej argumenty, Sąd Apelacyjny ocenił, że jedyną motywacją skrócenia urlopu wychowawczego była nie chęć faktycznego wykonywania pracy przez B. C. ale chęć uzyskania przez nią (i jej męża) zasiłku chorobowego, bowiem przebywając na urlopie wychowawczym nie

nabyłyby prawa do takiego zasiłku. Uznając zatem, że strony umowy o pracę złożyły swe oświadczenia o skróceniu urlopu wychowawczego dla pozoru, należało uznać, że z mocy art. 83 § 1 k.c. oświadczenia te nie wywołały skutków prawnych w zakresie podlegania obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym w czasie urlopu wychowawczego. Złożenie oświadczeń woli w zakresie skrócenia urlopu wychowawczego nie spowodowało ustania wszystkich rodzajów obowiązkowych ubezpieczeń społecznych z dniem 1 listopada 2019 r. jakie łączą się ze stosunkiem pracy. Złożenie pozornych oświadczeń woli w zakresie skrócenia urlopu wychowawczego oznacza, że nie powstał stosunek prawny, który pozwoliłby uznać, iż od 1 listopada 2019 r. B. C. powinna zostać zgłoszona do ubezpieczenia społecznego jako pracownik. Skutkowało powrotem do stanu jak przed skróceniem urlopu. Pozwala to przyjąć, że B. C. od 1 listopada 2019 r. nie podlega obowiązkowo ubezpieczeniom chorobowemu i wypadkowemu a nie emerytalnemu i rentowemu. Pracownik przebywający na urlopie wychowawczym podlega bowiem obowiązkowo ubezpieczeniu emerytalnemu i rentowemu a nie podlega ubezpieczeniu chorobowemu i wypadkowemu.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego całokształt okoliczności faktycznych sprawy pozwolił przyjąć, że skrócenie okresu urlopu wychowawczego zostało dokonane dla pozoru (art. 83 § 1 k.c.), celem stworzenia korzystnych przesłanek do przyznania świadczeń z ubezpieczenia społecznego. Od 1 listopada 2019 r. nie był realizowany przez B. C. stosunek pracy w warunkach określonych w art. 22 § 1 k.p. O tym, czy strony istotnie nawiązały stosunek pracy, stanowiący tytuł ubezpieczeń społecznych, nie mogło zdecydować samo formalne skrócenie urlopu wychowawczego, ale faktyczne i rzeczywiste realizowanie elementów charakterystycznych dla stosunku pracy, a wynikających z art. 22 § 1 k.p., do czego faktycznie nie doszło.

Powyższy wyrok Sądu Apelacyjnego zaskarżyli skargą kasacyjną odwołujący się w całości.

Uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania oparto na podstawie przyjęcia skargi do rozpoznania określonej w art. 398⁹ § 1 pkt 1 (występowanie w sprawie istotnego zagadnienia prawnego) k.p.c.

Strona skarżąca wskazała, że w sprawie występują dwa istotne zagadnienia prawne.

Pierwsze z nich dotyczy przepisów postępowania w zakresie przeprowadzania postępowania dowodowego i czynienia dodatkowych ustaleń faktycznych przez sąd odwoławczy. Pytanie, na które należy odpowiedzieć, to kwestia tego czy Sąd odwoławczy powinien uprzedzić strony postępowania (np. poprzez wydanie postanowienia w sprawie dopuszczenia dowodu) o zamiarze dokonania ustaleń faktycznych, które nie były rozważane przed Sądem pierwszej instancji oraz nie były przedmiotem zarzutów apelacyjnych, na podstawie dowodów, które również nie były powołane przez strony lub były wskazywane do stwierdzenia zupełnie innych faktów. Dowodami tymi w niniejszej sprawie były: karta noworodka - która miała być dowodem wyłącznie na fakt urodzenia dziecka, a Sąd przeprowadził z niej dowód na fakt tego kiedy ubezpieczona miała ostatnią miesiączkę, a także informacje ze strony internetowej <https://www.poradnikzdrowie.pl>, której to strony internetowej nie wskazywała żadna ze stron, a z której Sąd przeprowadził dowód na fakt tego po ilu dniach od zbliżenia można wykryć stan ciąży. Na podstawie tych dowodów Sąd ustalił fakt, że odwołująca się wiedziała o stanie ciąży wcześniej niż podawała w toku jej przesłuchania. Odwołująca się natomiast - gdyby wiedziała o zamiarze wykorzystania przez Sąd wskazanych dowodów do poczynienia powyższych ustaleń faktycznych - podjęłaby obronę i przedstawiła dowody świadczące np. o nieregularnej miesiączce lub o niewykonywaniu testu ciążowego.

Drugie zagadnienie prawne dotyczy wykładni przepisów prawa materialnego. Sąd w zaskarżonym wyroku bezkrytycznie przyjął, że złożenie oświadczenia o skróceniu urlopu wychowawczego w sytuacji gdy doprowadzi to wyłącznie do uzyskania świadczeń z ubezpieczenia społecznego (zasiłku chorobowego), a nie do podjęcia pracy, musi być uznane za pozorne. Należy jednak rozważyć czy w sytuacji gdy pracownik składa takie oświadczenie gdy choroba nie pozwala mu ani pracować (cel umowy o pracę) ani sprawować opieki nad dzieckiem (cel urlopu wychowawczego), to czy złożenie takiego oświadczenia nie jest jednak prawidłowym, a nie pozornym działaniem pracownika. Należy mieć bowiem na względzie fakt, iż przepisy Kodeksu pracy wprost lub pośrednio wskazują, że urlop

wychowawczy pracownika, który nie sprawuje opieki nad dzieckiem, musi zostać przerwany.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna odwołujących się nie kwalifikuje się do przyjęcia jej do merytorycznego rozpoznania. Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie (1) występuje istotne zagadnienie prawne, (2) istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, (3) zachodzi nieważność postępowania lub (4) skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. W związku z tym wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania powinien wskazywać, że zachodzi przynajmniej jedna z okoliczności wymienionych w powołanym przepisie, a jego uzasadnienie zawierać argumenty świadczące o tym, że rzeczywiście, biorąc pod uwagę sformułowane w ustawie kryteria, istnieje potrzeba rozpoznania skargi przez Sąd Najwyższy.

Wniesiona w sprawie skarga kasacyjna zawiera wniosek o przyjęcie jej do rozpoznania uzasadniony w ten sposób, że w sprawie występują istotne zagadnienia prawne (art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.). Nie można jednak uznać, że skarżący wykazali istnienie przesłanki przyjęcia skargi do rozpoznania określonej w art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego wyjaśniono, że istotnym zagadnieniem prawnym w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. jest zagadnienie nowe, nierozwiązane dotychczas w orzecznictwie, którego wyjaśnienie może przyczynić się do rozwoju prawa. W świetle utrwalonego orzecznictwa Sądu Najwyższego dotyczącego przyczyny przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania określonej w art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c., przedstawienie okoliczności uzasadniających rozpoznanie skargi kasacyjnej ze względu na występujące w sprawie istotne zagadnienie prawne polega na sformułowaniu samego zagadnienia wraz ze wskazaniem konkretnego przepisu prawa, na tle którego to zagadnienie występuje oraz wskazaniu argumentów prawnych, które prowadzą do rozbieżnych ocen prawnych, w tym także na sformułowaniu własnego stanowiska przez skarżącego. Wywód ten

powinien być zbliżony do tego, jaki jest przyjęty przy przedstawianiu zagadnienia prawnego przez sąd odwoławczy na podstawie art. 390 k.p.c. (postanowienie Sądu Najwyższego z 9 maja 2006 r., V CSK 75/06, LEX nr 1102817). Analogicznie należy traktować wymogi konstrukcyjne samego zagadnienia prawnego, formułowanego w ramach przesłanki z art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. oraz jego związek ze sprawą i skargą kasacyjną, która miałaby zostać rozpoznana przez Sąd Najwyższy. Zagadnienie prawne powinno, przede wszystkim, być sformułowane w oparciu o okoliczności mieszczące się w stanie faktycznym sprawy wynikającym z dokonanych przez sąd ustaleń (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 7 czerwca 2001 r., III CZP 33/01, LEX nr 52571), a jednocześnie być przedstawione w sposób ogólny i abstrakcyjny tak, aby umożliwić Sądowi Najwyższemu udzielenie uniwersalnej odpowiedzi, niesprowadzającej się do samej subsumcji i rozstrzygnięcia konkretnego sporu (por. postanowienia Sądu Najwyższego z 15 października 2002 r., III CZP 66/02, LEX nr 57240; z 22 października 2002 r., III CZP 64/02, LEX nr 77033 i z 5 grudnia 2008 r., III CZP 119/08, LEX nr 478179) i pozostawać w związku z rozpoznawaną sprawą, co oznacza, że sformułowane zagadnienie prawne musi mieć wpływ na rozstrzygnięcie danej sprawy (postanowienia Sądu Najwyższego z 13 lipca 2007 r., III CSK 180/07, LEX nr 864002; z 22 listopada 2007 r., I CSK 326/07, LEX nr 560504), a w końcu, dotyczyć zagadnienia budzącego rzeczywiście istotne (poważne) wątpliwości.

Strona skarżąca w uzasadnieniu wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania ograniczyła się wyłącznie do sformułowania zagadnień, które w jej ocenie stanowią istotne zagadnienia prawne i odniesienia ich do stanu faktycznego rozpoznawanej sprawy. Nie przedstawiono jednak jakiegokolwiek argumentacji prawnej, która mogłaby wykazać, że przedstawione zagadnienia mają rzeczywiście istotny charakter, bowiem wywołują one poważne wątpliwości natury prawnej, zaś ich waga i charakter przemawiają za tym, że ich rozstrzygnięcie ma znaczenie nie tylko dla rozpoznawanej sprawy, ale również dla innych, podobnych spraw. W tej sytuacji nie sposób było uznać, że odwołujący się wykazali aby w niniejszej sprawie występowały istotne zagadnienia prawne, uzasadniające przyjęcie skargi do rozpoznania.

Stwierdzając, że nie zachodzą przyczyny przyjęcia skargi, określone w art. 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy postanowił zgodnie z art. 398⁹ § 2 k.p.c. Rozstrzygnięcie w przedmiocie kosztów oparto na § 10 ust. 4 pkt 2 w zw. z § 9 § 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (Dz.U. z 2015 r., poz. 1804).

[as]